

שיעור כללי

סוגיית שלוש נשים וגדרי מצוות 'לערב אל תנח ידך'

היום נעסוק בעז"ה בסוגיית מצוות 'לערב אל תנח ידך' שהוא ענין חשוב בהלכות פריה ורביה ומקורו בפרק שישי ממסכתנו. מקור הדיון תהיה סוגייתנו בענין 'שלוש נשים משמשות במוך' ודברי הראשונים בה, והמשכו הסוגיה בפרק שישי ודברי הראשונים שם וסופה בעיון במקורות נוספים בש"ס בראשונים ובאחרונים.

סוגייתנו

- יש לראות סוגיית הגמ' יב: 'תני רב ביבי שלוש נשים משמשות במוך' עד סוף הברייתא 'שנאמר שומר פתאים ה' וראה דברי רש"י בסוגיין. וראה נימוקי יוסף בד"ה 'משמשות במוך' במה שחלק על רש"י וכדבריו בדברי המאירי בסוגיין.
- וראה דברי הרמב"ן בחידושו לכתובות לט. על ברייתת 'שלוש נשים' המופיעה שם.
- וראה משנה וגמרא נדה יג. 'כל היד המרבה לבדוק' עד 'אנשים דבני הרגשה נינהו תקצץ' ורש"י שם ודברי התוס' הרא"ש שם.

סוגיית פריה ורביה ומצוות 'לערב' בפרק שישי

- ראה משנה סא: 'לא יבטל אדם מפריה ורביה' וגמ' שם עד הנקודותיים 'נפקא מינה למכור ספר תורה בשביל בני'.
 - ועוד ראה גמ' שם סב: 'מתניתין דלא כרבי יהושע' עד 'אמר רב מתנא הלכה כרבי יהושע'.
 - וראה רי"ף שם 'תני רבי יהושע' עד 'אמר ריב"ל'.
 - וראה בעל המאור שם בד"ה 'תניא ר"י אומר' ומלחמות שם וחידושי הראב"ד שם.
 - וראה רמב"ם פרק טו' מאישות הלכה טז'
 - וראה עוד חידושי קרן אורה על דברי רבי עקיבא שם.

מקורות נוספים

- ראה שאלות דרב אחאי גאון ושאלתא קסה'.
- וראה גמ' שבת לא. 'אמר ריש לקיש' עד 'מוטב אם לא העלית'. ודברי רש"י שם.
- וראה גמ' מגילה כז. איבעיא להו מהו למכור ספר תורה' וראיית הגמ' שם מדברי רבי יוחנן.
 - וראה את הפסוקים בישעיה של 'לא תהו בראה' ופירושי רש"י ורד"ק שם
- וראה גמ' סנהדרין יט: מימרא דרבי שמואל בר נחמני 'כל המלמד את בן חברו תורה'.
 - וראה חכמת שלמה אבן העזר סי' א'.
- וראה ב"ח יורה דעה סוף סימן רכח'.
- וראה משנה ביצה לו: וגמרא שם בענין קידושין ביום טוב

בית הבחירה (מאירי) מסכת יבמות דף יב עמוד ב

לענין ביאור זה שאמרו כאן שלוש נשים משמשות במוך ר"ל לשאוב את הזרע שלא ליקלט במקום הריונה ושלא להתעבר ממנו פירשו גדולי הרבנים מותרות לשמש במוך כלומר שאין חוששות להשחתת הזרע ויש מקשים בפירוש זה שאם כן מה שאמרו בקטנה מבת י"א ויום אחד עד י"ב ויום אחד הא בפחות מכן ויתר מכן משמשת כדרכה פירושו שאסורה לשמש במוך ובפחות מכן מיהא למה נאסרה והלא אינה מתעברת ואין כאן משום השחתת זרע ומתוך כך מפרשים ששלש אלו חייבות לשמש במוך משום סכנה אם סכנת עצמה אם סכנת וולד הא בפחות מכן וביתר מכן רשאות ואם תאמר ביתר מכן מיהא היאך רשאות והרי יש כאן השחתת זרע ואסור איפשר לפרש משמשות במוך חייבות ואין צריך לומר שמותרות פחות מכן ויתר מכן משמשות כדרכן פעמים בהיתר לבד פעמים בחיוב והוא שבפחות מכן רשאות לשמש כדרכן ואין חייבות וביתר מכן חייבות:

חידושי הרמב"ן מסכת כתובות דף לט עמוד א

שלש נשים משמשות במוך. פרש"י ז"ל מותרות לשמש וכו', ואיכא דקשיא ליה כולהו נשי נמי מותרות דהא לא מפקדי אפריה ורביה, ולדידי לא קשיא לי הא דמ"מ זרע דגבריהו אסור להן להשחית, אלא הא קשיא לי אי מותרות קאמר ר' מאיר חכמים במאי פליגי עליה דהא ס"ל לרבנן נמי דלא מעברא כרבי מאיר ואמאי אסרי לשמש במוך, אלא ה"פ חייבות לשמש קאמר כי היכי דלא ליתו לידי סכנה ובלא מוך אסור להן ולבעליהן לשמש, וחכמים אומרים הרשות בידה לשמש בלא מוך שמן השמים ירוחמו.

תלמוד בבלי מסכת נדה דף יג עמוד א

מתני' כל היד המרבה לבדוק, בנשים – משובחת, ובאנשים – תקצץ.

גמ'. מ"ש נשים ומאי שנא אנשים? נשים לאו בנות הרגשה נינהו – משובחות, אנשים דבני הרגשה נינהו – תקצץ.

רש"י מסכת נדה דף יג עמוד א

מתני'. כל היד המרובה לזדוק – שזדוקת תמיד שמא ראתה. זנאים משוכחת – שמתוך כך לא אחי לידי ספק טומאה ובעלה לא אחי לידי איסורא. ובזנאים – שזדוק ענמו תדיר בזמנו שמא ילא ממנו קרי. תקלץ – שמתחמם ומרגיש כשממשמשם בזמנה ומוליא שכבת זרע לזבלה. גמי'. הרגשה – שמזדעזעין אצרו כשמתחמם ורואה קרי.

תוספות הרא"ש נדה יג. ד"ה נשים

נשים דלאו בנות הרגשה נינהו: פירש רש"י שאינן מתחממות ורואות קרי מחמת משמוש. משמע הא אם מתחממות אסור אלמא נשים מזהרות על השחתת זרע... ועוד יש לומר דלאו בני איסור הרגשה נינהו אע"פ שמתחממות ורואות קרי. וא"ת ומאי טעמא וכי תימא משום דלא מפקדי אפריה ורביה, אנשים נמי לאחר שקיימו לא ליאסרו. ומיהו יש לומר אנשים לעולם מפקדי משום דכתיב 'בבוקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך' כדאיתא בפרק הבא על יבמות.

רמב"ם הלכות אישות פרק טו

אף על פי שקיים אדם מצות פריה ורביה הרי הוא מצווה מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות ולרבות כל זמן שיש בו כח, שכל המוסיף נפש אחת בישראל כאילו בנה עולם, וכן מצות חכמים היא שלא ישב אדם בלא אשה שלא יבא לידי הרהור, ולא תשב אשה בלא איש שלא תחשד.

קרבן אורה מסכת יבמות דף סב עמוד ב

ר"ע אומר למד אדם תורה בילדותו ילמוד בזקנותו, היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו בזקנותו. יש לדקדק וכי יש שיעור לתלמוד תורה דאיצטריך לאשמועינן דילמוד בזקנותו, הלא חיוב תלמוד תורה הוא כל ימי חיי האדם. ואין חילוק בין ילדותו לזקנותו. ונראה דאמרינן (קידושין ל' ע"ב) בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין, ובילדותו שכח היצר גבר אין תחבולה אחרת כי אם להתמיד בהגיון התורה. ובהיות דאביי ורבא, להתיש כח היצר הרע כידוע. אבל עת זקנותו אשר הוכשל כח היצר הרע פן יעלה על הלב כי אין צריך כל כך להרבות בעמל התורה וללמוד קשות, ויאמר די בלימוד הרכות. לזה אמר ולערב אל תנח ירך, וכמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"ד) אל תאמין בעצמך כו'. ע"כ אל תרף ירך גם לעת זקנותך מלעמול בתורה, וכן בלימוד התלמידים, שהוא טורח גדול ללמד לכל אחד כפי ערכו גדולות או קטנות, ואפילו אם קטן שבקטנים צריך להשכילו לפי ערכו ודעתו, כעובדא דר' פרידא (עירובין נ"ד ע"ב) ואל יאמר לעת זקנותו מה לי לטורח הזה לטפל בקטנים שאינם כערכי, לזה נאמר ולערב אל תנח ירך, כי אין אתה יודע איזה יוכשר, ושניהם כאחד טובים.

שאלות דרב אחאי פרשת נח שאלתא ה

שאלתא דמחייבין דבית ישראל למינסב נשי ואולידי בני וקיומי פריה ורביה דתניא ר' אליעזר אומ' כל שאינו מתעסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים שנאמר שופך דם האדם באדם דמו ישפך וסמיק ליה ואתם פרו ורבו ר' עקיבא אומר כאילו מבטל את הדמות שנ' בצלם אלהים עשה את האדם וסמיק ליה ואתם פרו ורבו וגו' ומאן דלית ליה אוזינקא למינסב איתתא ואית ליה ספר תורה אף על גב דאמור רבנן לא ימכור אדם ספר תורה אף על פי שצריך לו יותר על כן אמ' רבי שב"ג אפילו אין לו מה יאכל ומכר ספר תורה או בתו אינו רואה סימן ברכה לעולם אבל למינסב איתתא זבוני ספר תורה ומיעבד אוזינקא בדמיה לקיומי פריה ורביה שפיר דמי דאמר רבי יוחנן משום רבי שב"ג אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה. ... ברם צריך כי מזבין ספר תורה היכא דלית ליה בנים אבל היכא דאית ליה בנים ואשה לית ליה וקא בעי למינסב מהו לזבוני ספר תורה ומינסבה מי אמרינן כיון דאית ליה בני הא קיים ליה לא תהו בראה ולא מיזבין או דילמא כיון דלא ידע אי האי זרעא מצלח אי האי זרעא מצלח שפיר דמי לזבוני ת"ש דתניא רבי יהושע אומר נשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בני' בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך ואמר רב מתנה הלכה כרבי יהושע אלמא אף על גב דאית ליה בני שרי לזבוני ספר תורה ומינסב איתתא בת בנים.

שאלות דרב אחאי פרשת וזאת הברכה שאלתא קסה

שאלתא דמחייבין דבית ישראל למינסב נשי ואולודי בני ומיעסק בפריה ורביה דכתי' קחו נשים והולידו בנים ובנות ולא מיבעי' ישראל אלא אפילו גוים מפקדי אפריה ורביה דכתיב ואתם פרו ורבו.

ברם צריך למימר אילו מאן דאית ליה וידע בנפשיה דבר אולודי הוא מי מחייב בפריה ורביה אי לא מי אמרי' כיון דאית ליה בני הא קיים ליה פריה ורביה או דילמא אף על גב דאית ליה מיחייב למיעסק בפריה ורביה ואולודי בני דלא ידע אי בני דינקותיה מצליחי' אי בני דסיבותיה מצליחי'... ולענין שאלת' דשאליל' קדמוכון ת"ש דתניא ר' יהושע אומ' אף על פי שנשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו ואף על פי שהיו לו בנים בילדותו יהיו לו בני' בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך ואמר רב מתנה הלכתא.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף לא עמוד א

אמר ריש לקיש: מאי דכתיב והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמת ודעת ונו' – אמונת – זה סדר זרעים, עתיך – זה סדר מועד, חסן – זה סדר נשים, ישועות – זה סדר נזיקין, חכמת – זה סדר קדשים, ודעת – זה סדר טהרות. ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו. אמר רבא: בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר? ואפילו הכי: אי יראת ה' היא אוצרו – אין, אי לא – לא. משל לאדם שאמר לשלוחו: העלה לי כור חיטין לעלייה. הלך והעלה לו. אמר לו: עירבת לי בהן קב חומטון? אמר לו: לאו. אמר לו: מוטב אם לא העליתה.

רש"י מסכת שבת דף לא עמוד א

סדר זרעים – שעל אמונת האדם סומך להפריש מעשרותיו כראוי. חוסן – לשון יורשין, ועל ידי אשה נולדו יורשין. סדר נזיקין – מושיעו, מזהיר לפרוש מהיזק ומהתחייב ממנו. לעת – עדיף מחכמה. היא אורכו – הוא עיקר החשוב בעיניו לאכזר ולעשות סגולה לזכרון. קצעת עתים – לפי שאדם לריך להתעסק בדרך ארץ, שאם אין דרך ארץ אין תורה הולך לקצוע עתים לתורה דבר קלוב, שלא ימשך כל היום לדרך ארץ. צפריה ורביה – היינו חוסן. כפית לישועה – לדברי הנביאים. הצנת דבר מתוך דבר – היינו לעת. קב חומטון – ארץ מלחה, ומשמרת את הפירות מהתלע.

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כז עמוד א

איבעיא להו מהו למכור ספר תורה ישן לקנות בו חדש?...תא שמע דאמר רבי יוחנן משום רבי מאיר: אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה, ולישא אשה, שמע מינה: תורה בתורה שפיר דמי. – דלמא שאני תלמוד, שהתלמוד מביא לידי מעשה. אשה נמי – לא תהו בראה לשבת יצרה, אבל תורה בתורה – לא.

ישעיהו פרק מה, יח-כה

(יח) פי כה אמר ה' בורא השמים הוא האלקים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני ה' ואין עוד: (יט) לא בסתר דברתי במקום ארץ חשך לא אמרתי לזרע יקרב תהו בקשוני אני ה' דבר צדק מגיד מישורים: (כ) הקבצו ובלאו התנגשו יחדו פליטי הגוים לא ידעו הנשאים את עץ פסלם ומתפללים אל אל לא יושיע: (כא) הגידו והגישו אף יעצו יחדו מי השמיע זאת מקדם מאז הגידה הלא אני ה' ואין עוד אלהים מבלעדי אל צדיק ומושיע אין זולתי: (כב) פנו אלי והנשעו כל אפסי ארץ פי אני אל ואין עוד: (כג) בי נשבעתי יצא מפי צדקה דבר ולא ישוב כי לי תקרע כל ברה תשבע כל לשון: (כד) אך בה' לי אמר צדקות ועז עדי' בוא ויבשו כל הנחלים בו: (כה) בה' יצדקו ויתהללו כל זרע ישראל:

רש"י ישעיהו פרק מה

(יח) לא תוהו בראה - כי לשבת יצרה:

(יט) לא בסתר דברתי - כשנתתי את התורה ולא אמרתי על תהו על חנם לזרע יקרב בקשוני כי אם לקבל שכר גדול:

אני ה' דובר צדק - מאחר שפתחתי להם בדבר צדקי להודיעם מתן שכרן אחר כן הגדתי להם מישורים חוקי ותורתי שקודם מתן תורה נאמר להם (שמות יט) ועתה אם שמוע וגומר והייתם לי סגולה וממלכת כהנים וגומר:

רד"ק ישעיהו פרק מה

(יח) כי כה אמר ה' - אמר כי לפי שזאת הפרשה טעם לאשר עליה שדבר בענין האלילים שלא יושעו ולא יצילו ואין מושיע אלא האל שהוא ברא הכל: ובורא שמים - כבר פירשנו כי זה הענין זכר אותו הנביא כמה פעמי' מפני האמונות הרעות שהיו בדורו: הוא האלהים - וכיון שהוא ברא הכל הוא האלהים ר"ל השופט והמנהיג ולא הגלגלים והכוכבים כי אף על פי שהם מנהיגים התחתונים במצותי הם עושים ואני אלהים עליהם, כמו שכתוב הוא אלהי האלהים, ואמר זה הענין כנגד עובדי האלילים כי אין ראוי לעבוד אלא למי שהוא אדון על הכל, וכן הוא אומר יוצר הארץ לקבל כח והנהגת העליונים: ועושה - מתקנה, כלומר הוא תקנה להיות יושבים עליה כשהקוה המים אל מקום אחד: הוא כוננה - כונן אותה להיות הנבראים עליה פרים ורבים, כמו שאמר להם פרו ורבו, ואם הם מתמעטים הוא בפשע בני אדם שיש להם דעת להבין הטוב והרע ובעשותם הרע הם מתמעטים או זה על ידי זה במלחמה או על ידי מגפה מאת האל, כמו שנגף מחנה אשור שזכר ובעונם נגפו ונתמעטו כי האל ברא הארץ לפרות ולרבות לא ברא אותה לתהו להיות תהו מאין אדם ובהמה אלא להיות יושבים עליה ואינם מתמעטים כ"א בעונם: אני ה' ואין עוד - מוחץ ורופא ממית ומחיה אלא אני לבדי:

(יט) בסתר דברתי - כשדברתי במעמד הר סיני לא היה בסתר ובמקו' ארץ חשך שלא ראה ולא שמע אדם כי גלה נגלתי על הר סיני לזרע יקרב בקולות וברקים וענן כבד וקול שופר חזק מאד ושמעו וראו הקולות המקומי' הסמוכים להר סיני ומהם שמעו אחרים ואחרים מאחרים, כי אי אפשר לענין גדול כזה שלא היה נודע בכל העולם וכל זה לא עשיתי לתהו אלא לצורך כדי שידעו כי אני הוא האלהים ואמרתי לזרע יקרב שיבקשוני, כמו שאמר אנכי ה' אלהיך, ולא יבקשו אחר זולתי, כמו שאמר לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, ואמרתי לזרע יקרב והוא הדין לכל בני אדם אלא הם ואבותם היו דבקים בי יותר משאר הגוים ולקחתים סגולה מכל העמים והיה להם לשאר העמים ללמוד מהם ולא לבקש אלהים אחרים כי לא יועילום, כמו שזכר כי לא הועילו ולא הושיעו הפסילים שהיו במחנה אשור:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף יט עמוד ב

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: כל המלמד בן הבירו תורה – מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, שנאמר ואלה תולדת אהרן ומשה, ובתיב ואלה שמות בני אהרן, לומר לך: אהרן ילד ומשה לימד, לפיכך נקראו על שמו.

חכמת שלמה אבן העזר סימן א

והנה נסתפקתי במי שגידל יתום ויתומה בתוך ביתו אם נחשב זה קיום פ"ו כיון דאחז"ל המגדל יתום ויתומי' בתוך ביתו מעלה עליו כאלו ילדו או כאלו קיים פ"ו או עכ"פ אינו דומה לולד ממש ולא קיים בזה פ"ו ולכאור' נראה דזה תלוי בפלוגתת הדרשי' עם הט"ז ביו"ד (סימן רמ"ב) דדעת הדרשי' דכל מקום דנאמר כאלו אין המוקש שוה אל מי שמקיש לו והט"ז חולק דהוא שוה ממש ולכך ה"נ להדרשי' כיון דאינו שוה ממש ולכך נהי דאמר' דהוי כאלו ילדו מ"מ אינו לידה ממש ואינו יוצא בה ידי פ"ו אבל להט"ז שהוא שוה ממש אז יוצא בה ידי פ"ו מיהו אף להדרשי' מ"מ הוי רק אם לא הוליד כלל אבל אם הוליד ומתו וגידל יתום ויתומה ודאי קיים פ"ו דממ"נ אם בעינן לידה הרי הוליד ממש ואף דלא גדלם הרי הגדיל יתום ויתומה ונהי דלא הוליד עכ"פ גידל ויוצא ממ"נ כן נראה לי נכון לדינא ודו"ק:

ב"ח יורה דעה סימן רכח

כתב בתשובת אור זרוע קטן (עי' שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך ד"ל סי' קיח) אחד שאמר לה לאשתו תני לי תקיעת כף שלא תנשאי עוד לבעל אחרי מותי גם אני אדור לך שלא אשא אשה אחרת אחרי מותך אין נדרו חל ואפילו כבר קיים פריה ורביה בשעת תקיעת כף ומעתה גם נדרה אינו חל ומותרת לינשא אחרי מותו ותקיעת כף יש לו התרה דלא עדיף מנשבע באלהי ישראל שיש לו התרה (נדרים כב ב) ודלא כפירוש רבינו תם שכתב שאין לו התרה ולרווחא דמילתא יתירו (לו) [לה] עכ"ל פירוש כיון דנדרו אינו חל משום דנשבע לבטל את המצוה שנצטוו בה מן התורה דאע"פ שקיים פריה ורביה עדיין חייב לינשא אשה ומצוה דבר תורה היא משום בבקר זרע זרעך ולערב אל תנח ירך (קהלת יא ו) א"כ גם שבועתה שתקעה כפה שלא תנשא עוד לבעל אף על גב דהיה חל משום דאין אשה מצווה על פריה ורביה (יבמות סה ב במתני') ואף על גב דגם היא מצוה קעבדה שתנשא לאיש כדכתב הר"ן (בשו"ת סי' כז ד"ה אבל יש וסי' לב ד"ה וראיה) והביא רביה מריש פרק האיש מקדש (קידושין מא א) דקאמר מצוה בה יותר מבשלוחה אפילו הכי אינה נקראת מהאי טעמא שנבעת לבטל את המצוה כיון דאינה מצווה מן התורה וא"כ מצד זה היה חל תקיעת כף אפילו הכי כיון דשלו אינו חל גם תקיעת כפה אינו חל כי לא נדרה היא אלא אדעתא דהכי שגם הוא לא ינשא אחרת וכיון דשבועתו בטלה גם שבועתה בטלה

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף לו עמוד ב

משנה. כל שחייבין עליו משום שבות, משום רשות, משום מצוה, בשבת – חייבין עליו ביום טוב. ואלו הן משום שבות: לא עולין באילן, ולא רוכבין על גבי בהמה, ולא שמיין על פני המים, ולא מטפחין, ולא מספקין, ולא מרקדין. ואלו הן משום רשות: לא דנין, ולא מקדשין, ולא חולצין, ולא מיבמין. ואלו הן משום מצוה: לא מקדישין, ולא מעריכין, ולא מחרימין, ולא מגביהין תרומה ומעשר. כל אלו ביום טוב אמרו, קל וחומר בשבת. אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד.

גמ'...ואלו הן משום רשות: לא דנין. והא מצוה קעביד! – לא צריכא, דאיכא דעדיף מיניה. ולא מקדשין – והא מצוה קעביד! – לא צריכא דאית ליה אשה ובנים. לא חולצין ולא מיבמין. והא מצוה קא עביד! – לא צריכא, דאיכא גדול, ומצוה בגדול ליבם. וכלהו טעמא מאי? – גזירה שמא יכתוב.

רש"י מסכת ביצה דף לו עמוד ב

משנה. כל שחייב עליו – מדברי סופרים שלא לעשותו בשבת, משום שבות, או משום רשות שיש בו קצת מצוה, אוכל לא מצוה גדולה, וקרוי הוא להיות לזכר הרשות, ויש בו איסור מדברי סופרים. או משום מצוה – או שיש בו מצוה ממך, ואסורוהו חכמים לעשות בשבת. חייבין עליו – שלא לעשותו ביום טוב. ואלו הן – דברים שאסורין משום שבות, שהטילו עליו חכמים לשבות מהו, ואין בעשייתן שום מצוה. לא עולין באילן כו' – כולוהו מפרש בגמרא אמאי גזור רבנן. אין מטפחין – ביד. ואין מספקין – על ירך. ואין מרקדין – ברגל, וכולן לשמחה ולשיר, ובגמרא מפרש: גזרה שמא יתקו כנגדן כלי שיר, דקא עביד מנא. ואלו הן משום רשות – כלומר: שהיה לנו להתירן משום שהן קרויין למצוה, ואסורו חכמים, האי דקרו ליה רשות – משום הגך דבעי למתני צסיפא דהווי מצוה גמורה, ולגביהו קרי להגך מציעי רשות, ולהגך קמאי קרי שבות, דאיסור שבות גמור יש בהן, לפי שאין בהן כל לסלק גזירות חכמים מעליהן, שאין בהן לחלוחית מצוה. לא דנין – דין. ולא מקדשין – אשה, ובגמרא מפרש אמאי קרי ליה רשות, (ומאי טעמא גזור עלייהו). ולא מקדישין – הקדשות. מעריכין – ערכך עלי ונתן כפי שנים, כמו שכתוב בצפנת ערכין (ויקרא כז). ולא מחרימין – הרי זהמה זו חרם, וסתם חרמים לצדק הבית.

גמ' הא מצוה קא עביד – ואמאי קרי ליה רשות? ולא מקדשין הא מצוה קא עביד – שנושא אשה לפרות ולרבות, ואמאי קא קרי ליה רשות? דאית ליה אשה ובנים – שני זכרים לבית שמאי, או זכר ונקבה לבית הלל, ותו לא מיפקד כולי האי, כדאמרינן ביבמות (סא, ב), ומיהא, קצת מצוה איכא, כדאמר בבבא זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך (קהלת יא). מצוה בגדול – האחים ליבם, ונפקא לן מוהיה הזכור (דברים כה). שמא יכתוב – פסק דין לדינין, ושטר אירוסין לקדושין, ושטר חליצה לחולצת וכתובה ליבמה.